

PHAHLO YA MOFU

DINTHO TSEO O LOKELANG HO DI TSEBA

Bukana ena e tla o neha lesedi mabapi le dikarolo tse ka sehloohong tsa tsamaiso ya phahlo ya mofu, hammoho le dikarolo tsa molao tse kenyeletswang.

Ho bohlokwa hore o buisane le mmuelli wa molao mabapi le ho ngola lengolo la kabo ya phahlo ya mofu mme ho sisingwa hore mmuelli wa molao a thongwe hore e be Mophethatsi wa kabo ya phahlo ya mofu.

Mmuelli wa hao wa molao

- tla o eletsa mabapi le mathata afe kapa afe a ka hlahang;
- tla sebetsana le ditaba dife kapa dife tsa molao tse ka hlahang;
- na le tsebo e hlokalang le boiphihlelo mabapi le ho etsa bonnete ba hore lengolo la hao la kabo ya phahlo ya mofu le ngotswe ho ya ka ditaello tsa hao, mme
- tla etsa bonnete ba hore lengolo la kabo ya phahlo ya mofu le ngotswe ka nepo le hore le a sebetsa le hore le tla hlompheha ho ya ka Molao wa Mangolo a Kabo ya Phahlo ya Mofu.

Ho tla etsahalang ka phahlo ya ka ha ke hlokalala?

Tsela e molemohadi ho etsa bonnete ba hore ka mora lefu la hao phahlo ya hao e ajwa ho ya ka ditabatabelo tsa hao le ditaello tse ngotsweng lengolo la kabo ya phahlo ya mofu. Sena se o neha monyetla wa ho kgetha Moabi wa ditabatabelo tsa hao mabapi le phahlo ya hao ha o hlokaetse. Haeba o hlokalala ntle ho ho ngola lengolo la le sebetsang la kabo ya phahlo ya hao, lelapa la hao le ka ba le mathata.

Moo motho a hlokalang empa a sa ngola lengolo le sebetsang la kabo ya phahlo ya hae ha a hlokaetse, phahlo ya hao e tla ajwa ho ya ka molao wa Intestate Succession Act. Maamong a jwalo, phalo ya hao e tla ajwa ho ya ka hore na ke bomang ba ntseng ba phela kapa molekane wa hao ya phelang le bana ba mofu le ditlohlo (boemong boo bana ba mofu ba hlokaetseng pele). Moo ho se nang bana ba mofu, batswadi ba tla ja lefa lena, mme haeba batswadi ba se ba hlokaetse, bana babo mofu ba tla ja lefa lena.

Tsamaiso ya phahlo ya mofu e qalang neng ho sebetswa?

Haeba motho a hlokalala empa a tlohela phahlo kapa lengolo la kabo ya phahlo ya hae ha a hlokaetse, molekane wa hae ya phelang – kapa haeba a se na molekane ya phelang, beng ka yena ba haufi-ufi ba dulang seterekeng seo mofu ya hlokaetseng a neng a dula ho sona – ba tshwanetse ho tlalehela

Mookamedi wa Lekgotla le Phahameng la Dinyewe phahlo ena, nakong ya matsatsi a 14 ho tloha letsatsi la hohlokalala.

Ka mora hore phahlo ya mofu e tlalehwe, Mookamedi wa lekgotla la dinyewe o tla kgetha Moabi wa phahlo ya mofu ka ho ntsha Lengolo la Kabo ya thepa ya mofu (haeba phahlo ya mofu e le ya boleng bo ka hodimo ho R250 000) kapa Lengolo la Taolo (haeba phahlo ya mofu e le ya boleng bo ka tlase ho R250 000).

Mmuelli wa hao wa molao o na le tsebo le boiphihlelo ba ho o thusa ho hlophisa ditokomane tse hlokalang tsa ho tlaleha sena le ho hlokomela tsamaiso ya phahlo ya mofu.

Ke mang ya ka kgethang hore e be Moabi wa phahlo ya mofu ya mofu bakeng sa tsamaiso ya phahlo ya mofu?

Ho bohlokwa hore mmuelli wa hao a kgethwe hore e be Moabi wa phahlo ya mofu ka hobane a

- tiwaelane le ditaello tse ngotsweng lengolong la kabo ya phahlo ya mofu,
- tseba hore phahlo ya hao e hokae,
- na le lesedi le akareletsang mabapi le ditaba tsa lelapa la hao,
- boemong ba hore a phethe ka bokgabane ditaba tsohle tse amanang le phahlo ya mofu le ho phethahatsa ditaba tsa phetiso ya ngodiso ya thepa efe kapa efe e sa jareheng, le
- na le tsebo e kgethehileng ditabeng tsa molao mabapi le tshebetso ena.

Le ha ho le jwalo, setho sa lelapa se ka nna sa kgethwa hore e be Moabi wa phahlo ya mofu hammoho le mmuelli wa hao wa molao.

Mosebetsi wa Moabi wa phahlo ya mofu ke ofe?

Moabi wa phahlo ya mofu o tshwanetse ho

- bokella phahlo ya mofu,
- lefella dikoloto tsohle tse siuweng ke mofu,
- ho lefa makgotla afe kapa afe, le
- ho aba tjehele e setseng ya phahlo ya mofu ho bajalefa ho ya ka melao e ngotsweng lengolong la kabo ya phahlo ya mofu, kapa ho ya ka dipehelo tsa molao wa Intestate Succession Act haeba mofu a hlokalala a sa ka a ngola lengolo la kabo ya phahlo ya hae ha a hlokalala.

Maamong a itseng a kgethehileng, Molao wa Tsamaiso ya Kabo ya Phahlo ya Mofu o dumella molekane ya phelang wa mofu ho nka phahlo kaofela ya mofu kapa karolo ya phahlo ya mofu,

ho itshetlehile ka ditshireletso tse loketseng tse nkuweng ke molekane wa mofu ho sireletsa dikarolo tsa ditjhelete tsa bana. Hape bajalefa ba na le tokelo ya ho kena Tumellanong ya Kabo e tlang ho romellwa Mookamedi wa lekgotla la dinyewe bakeng sa ho tjhaelwa monwana le ho dumellwa. Ho bohlokwa ho fumana ketsetso e kgethehileng ya muuelli wa molao maemong a jwalo.

Ke eng hape eo motho a tshwanetseng ho e tseba mabapi le hore a be le tshepo e kgolo tshebetsong ya phahlo ya mofu?

Moabi wa phahlo ya mofu a ka lokolla tjhelete e itseng le phahlo efe kapa efe e lekaneng ho tswa phahlong ya mofu ho ya ka mohopolo wa Moabi wa phahlo ya mofu bakeng sa ho fana ka tshehetso ya tjhelete lelapeng la mofu, pele a ka bula akhaonto ya mofu bakeng sa tlhahlobo, le ka tumellano le Mookamedi wa lekgotla la dinyewe. Ho feta mona, moo ho nang le tjhelete e lekaneng phahlong ya mofu, Moabi wa phahlo ya mofu a ka ditefello pele bakeng sa bajalefa kapa batho ba makgotla ho ya ka bajalefa le makgotla. Sena se bohlokwa ka ho kgethehileng moo moamohedi e leng molekane ya phelang wa mofu kapa moo ho ka hlakang ditieho mabapi le ho hlolangwa ha akhaonto.

Ke eng se etsahalang mabapi le akhaonto ya phahlo ya mofu?

Kapele kamoo ho ka kgonehang ka mora ho tlaleha phahlo ya mofu, Moabi wa phahlo ya mofu o tla hlahloba boleng ba phahlo ya mofu le hore na e be o na le dikoloto dife phahlong ya hae nakong eo a hlokahtseng ka yona.

Ka mora hore ho ntshuwe Mangolo a Kabo ya thepa ya mofu, Moabi wa phahlo ya mofu o tla phatlalatsa tsebiso ho Government Gazette le koranteng e le nngwe kapa tse eketsehileng tsa abuwang sebakeng seo mofu a neng a dula ho sona ka ho tiwaelehleng, a mema batho ba nang le ditseimi kgahlanong le mofu ho romella Moabi wa phahlo ya mofu ditseimi tse jwalo nakong e behilweng, eo ka ho tiwaelehleng e leng matsatsi a 30 ho tloha letsatsing la kgatiso ya tsebiso e jwalo koranteng.

Ka mora moo, empa nakong ya dikgwedi tse 6 ka mora ho ntshuwa ha Mangolo a Kabo ya phahlo ya mofu kapa ka mora nako e ka dumellwang ke Mookamedi wa lekgotla la dinyewe, Moabi wa phahlo ya mofu o tshwanetse ho romella Mookamedi wa lekgotla la dinyewe akhaonto e kwetsweng le kabo ya phahlo ya mofu.

Mookamedi wa lekgotla la dinyewe o tla hlahloba akhaonto ena mme, haeba e lokile, o tla neha Moabi wa phahlo ya mofu taelo

ya hore a phatlalatsa akhaonto ena hore e hlahlojwe. Akhaonto ena e tla dula e butswa Ofising ya Mookamedi wa Lekgotla – haeba mofu e ne e le moahi ya tiwaelehleng wa setereke sefe kapa sefe se seng, kopi ya akhaonto ena e tshwanetse ho dula e butswa ofising ya Mastrata - e seng ho feta matsatsi a 21, bakeng sa hore e hlahlojwe ke motho ofe kapa ofe ya nang le thahasello phahlong ena. Moabi wa phahlo ya mofu o tshwanetse ho hatisa tsebiso ho Government Gazette le koranteng e le nngwe kapa tse eketsehileng tsa abuwang sebakeng seo mofu a neng a dula ho sona ka ho tiwaelehleng le ho bontsha nako e behileng le sebaka seo akhaonto e leng ho sona bakeng sa ho hlahlojwa.

Hang ha nako e behilweng ya tlhahlobo e fetile, Mookamedi wa lekgotla la dinyewe o tla tsebisa Moabi wa phahlo ya mofu hore akhaonto e butsweng bakeng sa tlhahlobo ha e na dikganyetso. Moabi wa phahlo ya mofu a ka lefa batho ba kolotuwang le ho aba tjhelete ya phahlo ya mofu pakeng tsa bajalefa ho ya ka akhaonto ena. Moabi wa phahlo ya mofu o tla neha Mookamedi wa lekgotla la molao dirasiti tsa batho ba kolotuwang le bajalefa.

Haeba Moabi wa phahlo ya mofu a na le tjhelete e fihlang ho R1 000 kapa ho feta, o tla bula akhaonto ya banka ya phahlo ya mofu. Le ha ho le jwalo, tlhokahalo ena ha e sebetse haeba muuelli wa molao a sebedisa akhaonto ya hae ya trust ho tsamaisa matlole a ditjhelete tsa phahlo ya mofu.

Lekgetlo la Value Added Tax, Capital Gains Tax le Lekgetho Tjheleteng e Amohelwang

Moabi wa phahlo ya mofu o tla lekola haeba phahlo ya mofu e lokela ho lefa value added tax (VAT) le/kapa lekgetlo bakeng sa tjhelete e amohelwang.

Haeba mofu o ne a ngodisitse jwaloka mofani wa ditshebetso kapa thepa Moabi wa phahlo ya mofu a ka ngodisa phahlo bakeng sa VAT. Ho tla hloka hore VAT e lefuwe. Ho ka hloka hore hore Moabi wa phahlo ya mofu a lefe lekgetho la tjhelete e amohetsweng ho South African Revenue Service bakeng sa phahlo kaofela ya kgwebo ya mofu. Ho ka kgonahalare Moabi wa phahlo ya mofu a rekisetse mofani e mong wa ditshebetso ya nang le VAT kgwebo ena mme e be tshebetso ena 'ha e na tefiso ya lekgetlo'.

Molao wa Lekgetlo la Tjhelete e Amohetsweng o bontsha hore ha motho a hloka hore, o tadingwa jwaloka motho ya rekisitseng phahlo yohle ya hae bakeng sa tjhelete e amohetsweng kapa e ileng ya fumanwa ho lekana le boleng ba phahlo dimmarakeng, mme phahlo ya mofu e tadingwa jwaloka e fumaneng boleng ba phahlo ena dimmarakeng. Ona ke molao o sebensang ka kaka-

retso, empa ho na le mekgelo. Ka mohlala, phahlo e fumanwang ke molekane ya phelang nakong ya ho hloka hore ha molekane wa pele ha e tadingwe e rekisitswe nakong ya ho hloka hore.

Diphalong tse ngata lekgetho le lokela ho lefuwa bakeng sa tjhelete e amohelwang. Sena se tla ama tjhelete ya lefa e amohelwang ke bajalefa.

Tjhelete ya lekgetlo le lefisiwang phahlo ya mofu e lefuwa neng?

Tjhelete ya lekgetlo le lefisiwang phahlo ya mofu ke lekgetlo la tjhelete ya phahlo la sekgahla se sa fetoheng sa 20%. Lekgetho lena le lefuwang le balwa ka ho tlosa diranta tse dimillione tse 3.5 tsa theolelo ya motheo ho tswa 'boleng ba kakaretso ya tjhelete ya phahlo ya mofu'. Boleng ba phahlo kaofela ho kenyeliswa le phahlo ya mofu e fumanwang ke molekane ya phelang, ho ya ka lengolo la kabo ya phahlo ya mofu kapa kabo ya phahlo ya mofu ntle ho lengolo (interstate succession), e tla tloswa ho ya ka tekanyo e kenyeleditsweng phahlong ena.

Na mojalefa o na le kgetho?

Moahedi ofe kapa ofe ya ditjhelete tsa mofu o na le tokelo ya ho hana lefa.

Kgetho e hlaha haeba balekane ba le phahlo ya bona mme molekane ya phelang a tshwanetse ho kgetha hore na e be o nka karolo ya hae kapa ho hana ditsefello tsa ditjhelete tsa mofu tse kopanetsweng, kapa ho dumella hore karolo ya hae ya lefa e rekiswe le ho thabela tjhelete e fumanwang ka mora ho thekiso ena. Kgetho ena ya molekane ya phelang ka ho tiwaelehleng e bitswa 'adiation'.

Moo moahedi a hana ho amohela lefa, lefa leo le tla ajwa ho ya ka lengolo la kabo ya phahlo ya mofu kapa ho ya ka melao e laolang kabo ya phahlo ya mofu ntle ho lengolo (intestate succession).

LAW SOCIETY
OF SOUTH AFRICA

Tel: (+27) 12 366 8800
Fax: (+27) 12 362 0969
www.LSSA.org.za

P O Box 36626
Menlo Park 0102
Docex 82, Pretoria
304 Brooks Street
Menlo Park, Pretoria 0081